

Педагогічні науки

Філоненко Богдана Олександрівна

здобувач вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта»

Криворізького державного педагогічного університету

Науковий керівник:

Штепа Л. Г.

асистент кафедри дошкільної і спеціальної освіти

Криворізький державний педагогічний університет

МУЗИЧНА ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЯ

Анотація. У статті розглянуті техніки музикотерапії, які є ефективними для корекції мовлення.

Ключові слова: музикотерапія, корекція мовлення, мовленнєві порушення, вокалотерапія, логоритміка.

Постановка проблеми. За останні десятиліття значно зросла кількість дітей із мовленнєвими порушеннями. Причини, що зумовлюють такі тенденції: органічні, функціональні, соціально-психологічні та психоневрологічні порушення. Сучасна логопедія орієнтується на розширення спектра форм, технік, засобів корекції мовлення. Це вимагає від педагога пошуку інноваційних підходів. Саме тому музична терапія виступає ефективним методом, що дозволяє активізувати психічні процеси, необхідні для формування мовлення.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз наукових досліджень встановлює, що музична терапія як ефективний засіб корекції мовленнєвих порушень, є об'єктом сталого наукового інтересу, систематичних досліджень що знайшло відображення у працях: Гельбак А., Михневич Д., Міщенко О., Призванська Р., Приткова І., Стахова Л.

Зокрема, вокалотерапію як дієвий метод корекції обґрунтували: Михневич Д., Міщенко О. Значення логоритміки у логопедичній корекції висвітлено у працях: Призванська Р., Приткова І.

Отже, **мета** полягає у теоретичному обґрунтуванні можливостей музичної терапії як ефективного засобу корекції мовлення та узагальненні форм і технік її використання у логопедичній практиці.

Завдання: 1) Визначити поняття, форм та методи музичної терапії. 2) Виокремити вокалотерапію та логоритміку як методи музикотерапії ефективні у корекції мовлення. 3) Описати мовленнєві порушення та способи їх корекції.

Виклад основного матеріалу. 1) Музична терапія (від грец. і лат. – «зцілення музикою») – це метод, що полягає у цілеспрямованому використанні спеціально підібраної музики та музичних інструментів для лікування, реабілітації, виховання й навчання дітей. Вона поділяється на пасивну, активну та інтегративну форми.

Пасивна (рецептивна) характерна тим, що дитина прослуховує підібрані до її психічного стану та етапу корекції музичні композиції, або різні звучання. З метою досягнення катарсису, розслаблення, зняття стресу і т.д. До неї належать колективне та індивідуальне прослуховування.

Активна музична терапія передбачає на безпосередню роботу з музичним матеріалом, зокрема спів та інструментальну гру.

Інтегративна форма поєднує музику та різноманітні види мистецтва, такі як: малювання під музику, музично-рухливі ігри, пантоміма, пластична драматизація під музику, створення віршів, малюнків, оповідань після прослуховування музики і т. д.

А. Гельбак систематизувала техніки, що застосовуються в музикотерапії: рухове розслаблення і злиття з ритмом музики; музично-рухові ігри і вправи; музична психосоматична релаксація; вокалотерапія; гра на музичних інструментах; рецептивне сприймання музики; музичне

малювання; пантоміма; рухова драматизація під музику; музична розповідь; імпровізація; гра з лялькою та дихальні вправи з музичним супроводом. [1, с. 18]

2) З огляду на необхідність поглибленого вивчення ефективності окремих напрямів музичної терапії у корекційній роботі, подальший аналіз буде зосереджений на двох ключових техніках: вокалотерапії та логоритміці, що мають доведену ефективність у подоланні мовленнєвих порушень. Вокалотерапія – це техніка музикотерапії, яка, завдяки співацьким навантаженням та нормалізації діафрагмального дихання, використовується як засіб профілактики бронхолегеневих захворювань та комплексної корекції мовленнєвих порушень у дітей.

Михневич Д. зазначає що, висока ефективність занять вокалом пояснюється їхньою комплексною дією: під час співу в організмі дитини виробляється ендорфін, за допомогою чого стабілізується її психоемоційний стан. Крім того, активізується розмовна діяльність, гармонізується дихання та володіння голосом, а також нормалізується м'язовий тонус. [3]

Логоритміка – це методика, що поєднує рух, музику та мовлення з метою гармонійного розвитку дитини. Вона спрямована на розвиток та корекцію мовленнєвих порушень, зокрема, поліпшення артикуляційного апарату та нормалізація мовленнєвого дихання.

Приткова І. наголошує, що логоритмічні заняття, головною метою яких є усунення мовленнєвих порушень, складаються з: марширування під музику; ігор для розвитку дихання; вправ на артикуляцію; ритмічних завдань; мовних вправ та пальчикових ігор. [6]

3) У цьому підрозділі здійснимо розгляд мовленнєвих порушень та проаналізуємо спосіб їх корекції техніками музикотерапії.

Загальне недорозвинення мовлення – різні складні мовленнєві розлади, за яких порушене формування всіх компонентів мовленнєвої

системи, що належать до звукового та змістового блоку. [2, с. 204]. У дітей із ЗНМ спостерігаються такі прояви: знижена мовленнєва активність, обмежений словниковий запас, труднощі з розумінням зверненого мовлення. Крім того, у них порушене мовленнєве дихання та слабо розвинена інтонаційна, ритмічна та мелодійна сторона мовлення.

Зважаючи на це, можна стверджувати, що вокалотерапія є однією з найбільш дієвих технік корекції, оскільки вона сприяє м'язово-рефлекторній пам'яті та зняттю напруги з артикуляційного апарату. Як зазначає Міщенко О., вокальні вправи (поспівки) – це короткі музичні фрази, які утворюються голосними фонемами та складами й сприяють формуванню необхідних вокально-технічних навичок: діапазону, дихання, резонування та тембру. Вокальні завдання, спрямовані на розвиток дзвінкого звуку, відпрацювання дикції, а також м'якого звуковедення, мають прямий вплив на корекцію мовлення дітей із ЗНМ. [4]

Заїкання – порушення темпо-ритмічної організації мовлення, зумовлене судомним станом м'язів мовленнєвого апарату. [2, с. 204]. Воно виникає виключно у момент вербального спілкування та зникає після його завершення. Як правило, виникає у віці 2-6 років, в період активного формування фразового мовлення, коли нервова система дитини перебуває в особливо напруженому стані через необхідність обробки великого обсягу інформації. Причиною порушення плавності мови є судоми дихального, голосового та артикуляційного апарату, що з'являється за спроби говорити. Хронічний логоневроз є перешкодою для соціального спілкування та навчальної діяльності, що формує у дітей тривожність замкнутість та логофобію.

Ефективною технікою корекції є логоритміка, оскільки вона гармонізує темпо-ритмічні та невротичні прояви завдяки функціональному зв'язку мовлення і моторики. Як описує Призванська Р., ефективність логоритміки забезпечуються ритмічними формами роботи, які охоплюють

плескання, тупання, рух під музику, ритмізацію чисто мок та віршів. Завдяки постійному впливу ритму, відбувається сповільнення словесного потоку, що призводить до синхронізації мовлення з рухами тіла й сприяє формуванню нових мовленнєвих навичок. Водночас для дітей із невротичною формою логоневрозу музичний ритм, переданий через рух, сприяє регуляції емоційного стану, покращуючи вольові якості та психологічну розкутість. [5]

Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення (ФФНМ) – порушення процесів формування вимовної системи рідної мови в дітей із різними мовленнєвими розладами, внаслідок порушення сприйняття та вимови фонем. [2, с. 212]. Формування фонетичної сторони нерозривно пов'язане з недорозвиненням фонематичних процесів, зокрема сприймання (слухова диференціація звуків), аналіз, синтез та контроль. Порушення звуковимови проявляється у змішуванні, замінах та викривленні звуків, найчастіше це стосується складних за артикуляцією звуків (шиплячих, свистячих, сонорних). Характерною ознакою є труднощі диференціації звуків на слух, та порушення звукоскладової структури слова (пропуски або перестановка складів).

Виходячи з необхідності корекції фонематичного слуху та вимови при ФФНМ, доцільно застосовувати вокалотерапію, оскільки музика і мова мають спільну природу. Спів є складним процесом звукоутворення, що вимагає взаємодії слухового, м'язового та співочого відчуттів. Вокальна дикція, своєю чергою, вимагає активної роботи артикуляційного апарату протидіючи млявості та неточності рухів губ, язика та щелепи. Стахова Л. підкреслює що, у процесі корекційної роботи ефективно використовуються вправи на розспівування, а також приспівування чистомовок, римованих речень та «пісень речень». Співаючи, діти протяжно та ритмічно промовляють слова, автоматизують та диференціюють фонemi, що сприяє формуванню чіткої вимови, засвоєнню

правильної звукоскладової структури та поліпшенню вокально-слухової координації [7].

Висновок. Таким чином, аналіз досліджень дає підстави стверджувати, що музична терапія є актуальним, обґрунтованим та перспективним напрямом арттерапії, який забезпечує комплексний вплив на мовленнєву та психоемоційну сфери. Ефективність технік вокалотерапії та логоритміки доведена у корекції різних мовленнєвих порушень. Так, для дітей із ЗНМ вокальні вправи сприяють м'язово-рефлекторній пам'яті та корекції просодики. При заїканні логоритміка гармонізує темпоритмічні та невротичні прояви завдяки зв'язку мовлення і моторики. Водночас у роботі з ФФНМ вокалотерапія, використовує спільну природу музики і мови, сприяє формуванню культури фонематичного слуху та засвоєнню правильної звукоскладової структури, утверджуючи музикотерапію як засіб корекції мовлення.

Література

1. Гельбак А. Музикотерапія у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Кропивницький : КЗ «КОППО імені Василя Сухомлинського», 2019. 50 с.
2. Курєнкова А. Візуалізована логопедія: таблиці та інфографіка для навчання. Суми : ФОП Цьома СП, 2025. С. 255.
3. Михневич Д. Вокалотерапія – подолання дефектів мови за допомогою вокалу. *Наукові підсумки 2019 року. матеріали XXXVII міжнар. наук-практ. інтер-конф. (м. Вінниця, 09 грудня 2019 року).* Вінниця, 2019. Вип. 9. С. 61–66.
4. Міщенко О. Вокальні вправи та вокально-ритмічні ігри як засоби формування інтонаційно-ритмічної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ. *Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти. ХНПУ імені Г. С. Сковороди.* 2020. С. 237–242.

5. Призванська Р. До питання використання музично-ритмічної діяльності у корекції заїкання. *Наука і освіта*. 2023. Вип. 1. С. 58–62.

6. Приткова І. Логопедична ритміка як один із засобів виховного корекційного впливу. *Система надання освіти дітям з особливими освітніми потребами в умовах сучасного закладу*. матеріали VIII всеукр. наук-практ. конф. (м. Лисичанськ, 09 грудня 2020 року). Лисичанськ, 2020. С. 169–176.

7. Стахова Л. Розвиток фонетико-фонематичних процесів у дітей із порушеннями мовлення засобами музики. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2020. Т. 2, вип. 73 : Педагогічні науки: реалії та перспективи. С. 82–88